

РОЗДІЛ 4

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

УДК 331

Бушовська Л. Б.

Хмельницький національний університет

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті охарактеризовано передумови інвестиційної діяльності машинобудівних підприємств в контексті здійснення самостійного вибору перспективних напрямів інвестиційної діяльності та пошуку активізації інвестиційних процесів. Досліджено особливості розробки інвестиційної політики машинобудівних підприємств. Здійснено аналіз інвестиційної активності, який свідчить про суттєві відтворювальні деформації інвестиційного процесу.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційна діяльність, ринок, інвестор, інвестиційна політика.

Постановка проблеми. Незважаючи на високий світовий рівень розвитку науки і техніки, кожна країна має пройти свій шлях розвитку для досягнення високого рівня науково-технічного прогресу, із врахуванням історичних передумов, національних інтересів та досвіду світової практики. Ринкові механізми, які мають особливості в кожній країні, спричиняють суттєвий вплив на функціонування соціально-економічних систем. Як показує світовий досвід, ринок є найефективнішим механізмом, що стимулює зростання продуктивності суспільної праці. У сучасних умовах, як і раніше, ринковий механізм у всіх галузях економіки є основним регулятором промислового виробництва. За останнє десятиріччя проблемам ринку приділяється особлива увага. Перш за все тому, що сьогодні проходить процес становлення та одночасно активного розвитку ринку інвестицій, оскільки саме ринок фінансових та реальних активів сприяє формуванню ефективної динамічної економіки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У наукових працях вчених обґрунтовано фундаментальні положення для подальшого дослідження управлінських процесів інвестиційної діяльності машинобудівних підприємств. Даною проблемою займалися як українські так і зарубіжні вчені, такі як: Г. Александер, Дж. Бейлі, А.С. Гальчинський, А.Ф. Гойко, Р. Дорнбуш, І.М. Крейдич, І.О. Бланк, М.П. Войнаренко, В.М. Геєць. Проте розвиток напрямів удосконалення системи управління інвестиційною діяльністю для цілей забезпечення інтеграції підприємств машинобудування до змін ринкового середовища повністю не вивчені.

Мета статті. Метою даної статті є дослідження особливостей розробки інвестиційної політики машинобудівних підприємств в контексті ефективного поєднання виробництва та інвестиційної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Кожному інвесторові слід знати, на який ступінь активності інвестиційного ринку йому необ-

хідно орієнтуватися при розробленні інвестиційної стратегії та формуванні інвестиційного портфеля.

Інвестиційний ринок розвивається циклічно, тому треба систематично вивчати стан кон'юнктури для формування ефективної інвестиційної стратегії прийняття економічно обґрунтованих рішень. Процес вивчення інвестиційного ринку складається з низки послідовних етапів, на яких здійснюється його оцінка і прогнозування: [2] макроекономічних показників розвитку інвестиційного ринку; інвестиційної привабливості галузей (підгалузей) економіки (результат цієї оцінки використовується для галузевої диверсифікації інвестиційної діяльності); інвестиційної привабливості регіонів (результати цієї оцінки використовуються для регіональної диверсифікації інвестиційної діяльності, особливо у сфері реального інвестування); привабливості окремих компаній і фірм (результати цієї оцінки використовуються для прийняття тактичних інвестиційних рішень).

На рис. 1 представлена послідовність етапів оцінки і прогнозування інвестиційного ринку. Ринкові взаємовідносини у вітчизняній економіці України продовжують ускладнюватись, що пояснюється

Рис. 1. Етапи дослідження інвестиційного ринку

Джерело: побудовано автором на основі [2; 3; 4]

розрізненими підходами в реформуванні інституціональної, економічної, фінансової, податкової, соціальної та зовнішньоекономічної сфер. Інвестиційні процеси особливо чутливі до змін макrorівня. З однієї сторони, вітчизняна інвестиційна сфера набуває важливого соціально-економічного значення для розвитку країни, проте, з іншої сторони, відсутність концепції структурної перебудови економічної системи створює негативні передумови для цілісності інвестиційного комплексу, взаємодії та інтеграційних процесів його складових. Динаміка інвестиційних вкладень суттєво впливає на формування ВВП, обсяги національного виробництва, врегулювання попиту і пропозиції на ринку, рівень зайнятості населення, підвищення соціальних стандартів, економічне зростання країни.

Під впливом негативних економічних і політичних подій інвестиційний клімат в Україні продовжує залишатись малопривабливим. Внаслідок цього відбувається витік капіталу за межі країни, підвищуються темпи інфляції, зростає боргова залежність вітчизняної економіки від зовнішнього фінансування. Так, результати дослідження Європейської бізнес-асоціації інвестиційної привабливості країни [1] свідчать про те, що компанії, які працюють в Україні, погіршили свою оцінку інвестиційного клімату. Розрахований за третій квартал 2015 року спеціальний індекс привабливості України становив 2,56 бала з 5 можливих проти 2,66 бала кварталом раніше із 98 компаній – членів асоціації, які приймали участь в опитуванні, 89% висловили невдоволення станом інвестиційного клімату в країні: реформи здійснюються повільно, існує відсутність дієвої і законодавчої нормативно-правової бази, що зупиняє нових інвесторів від вкладення коштів в Україну як в перспективний ринок [1].

У зв'язку із відсутністю внутрішніх дієвих ринкових механізмів, регулювання інвестиційної діяльності повинно виступати ключовою позицією державного регулювання та включати механізми підтримки активізації інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання. Отже, для стимулювання інвестиційної діяльності макро- і мікрорівнів, залучення іноземних інвестицій в Україні потрібно реалізувати комплекс заходів з формування інвестиційної політики, яка представляє собою сукупність засобів і правил регулювання, що визначають порядок співпраці інвесторів, а також стандартні режими використання всіх видів інвестицій. Основоположні напрями інвестиційної політики повинні формуватись із врахуванням розвитку окремих напрямів інтеграційних процесів, фінансово-кредитного ринку, економічного реформування, соціальних перетворень і т.д.

Машинобудівні підприємства, як економічні системи, є важливим інструментом реалізації інвестиційних процесів в окремих регіонах, для досягнення основної мети – запровадження швидких темпів науково-технічного прогресу в усі галузі народного господарства та формування розвиненої матеріально-технічної системи регіону чи держави. Таким чином, формування кінцевих результатів в машинобудівному комплексі є множинна функція, яка об'єднує і перетворює потреби інвесторів в доходи підприємства. При цьому обмеженнями цієї функції виступають обмеження законодавства та інвесторів на визначення умов використання інвестицій в машинобудівному комплексі.

Очевидно, що в таких умовах машинобудівним підприємствам слід будувати стратегію інвестиційної діяльності, розраховану на фінансове забез-

печення власними ресурсами, розробку ефективних механізмів управління інвестиціями.

На рівні підприємства пріоритетною цільовою установкою інвестицій є досягнення, як правило, економічного ефекту, який може бути отриманий у формі приросту суми інвестованого капіталу, позитивної величини інвестиційного прибутку, позитивної величини чистого грошового припливу, забезпечення збереження раніше вкладеного капіталу і тому подібне. Досягнення економічного ефекту інвестицій визначається їх потенційною здатністю генерувати дохід. Як джерело доходу інвестиції є одним із найважливіших засобів формування майбутнього добробуту інвесторів. В той же час, потенційна здатність інвестицій приносити дохід не реалізується автоматично, а забезпечується лише в умовах ефективного вибору інвестиційних об'єктів і джерел їх інвестування.

Інвестиційна складова є безумовним, хоча і не єдиним фактором економічного зростання. Тому створення умов для покращання інвестиційного клімату не може бути самоціллю. Зусилля спрямовуються на те, щоб перетворити інвестування на дієвий інструмент регулювання економіки. Необхідно відмітити, що інвестиції роблять безпосередній вплив на збільшення ринкової вартості фірми. Цінність підприємства і її збільшення – природна і логічна мета будь-якого розумного керівника, причому ця мета куди більше універсальна, ніж збільшення прибутку, який нерідко розглядається як головне завдання підприємства. Проте, при такому спрощеному підході важко зрозуміти логіку деяких типів комерційних стратегій, які не припускають негайної максимізації маси прибутку або рівня рентабельності, а націлені, скажімо, на розширення свого сектора ринку або збільшення нематеріальних активів.

Усі ці типи комерційної політики набувають сенсу, якщо виходити з гіпотези про збільшення цінності підприємства як найбільш універсального мотиву поведінки керівників підприємства. Цінність підприємства – це різниця ринкової вартості власного капіталу підприємства і ринкової вартості зобов'язань підприємства. Економічний сенс категорії «цінність підприємства» полягає в тому, що цінність підприємства – це те реальне багатство, яке мають (і яке можуть отримати в грошовій формі, якщо вони того побажають і продадуть свою власність) власники підприємства. Цінність підприємства реально визначається не тим, наскільки великий його капітал (за виключенням, можливо, капіталу, що знаходиться у формі найбільш ліквідних активів), а тим, яке положення цей капітал забезпечує підприємству на ринку його товарів і послуг.

Зауважимо, що це положення якраз і визначається напрямами інвестицій підприємства: якщо вони підвищують його конкурентоспроможність і забезпечують приріст доходності його капіталу, то цінність підприємства збільшується і його власники збагачуються. Інакше інвестиції, формально збільшуючи пасиви підприємства (за рахунок вкладень власного капіталу або залучення позикових коштів, що збільшують зобов'язання), призведуть до зниження цінності підприємства, оскільки ринкова оцінка його капіталу буде знижуватись разом із зниженням його конкурентоспроможності і прибутковості. Тому будь-які інвестиції, у тому числі і інвестиції в реальні активи, слід розглядати з точки зору того, як вони впливають на діяльність підприємства. Цей критерій оцінки прийнятності інвестицій можна визнати найбільш загальним.

Охарактеризовані нами передумови інвестиційної діяльності машинобудівних підприємств свідчать про необхідність здійснення ними самостійного вибору перспективних напрямів інвестиційної діяльності та пошуку активізації інвестиційних процесів. На сьогоднішній день забезпечення стійкого зростання обсягів інвестицій, їх цілеспрямоване ефективне використання для подальшого економічного розвитку виступає не стільки тактичним, скільки важливим стратегічним завданням, відповідно до якого визначаються стратегічні цілі та напрями інвестиційної діяльності підприємства, а також джерела фінансування інвестиційної діяльності в довгостроковому періоді.

Для забезпечення взаємозв'язку досягнутого рівня розвитку машинобудівного підприємства, стратегії його економічного зростання та стратегії інвестиційної діяльності необхідно обґрунтоване формування його інвестиційної політики, яка виступає основою управління інвестиційною діяльністю як в довгостроковому, такі в поточному періоді. Вихідним пунктом для формування інвестиційної політики виступає аналіз ринку та визначення тенденції його розвитку.

Виділимо основні напрями формування та складові інвестиційної політики машинобудівного підприємства (рис. 2).

Кожне машинобудівне підприємство проводить оцінку потенціалу розвитку перспективних напрямів діяльності, і для їх забезпечення розробляє інвестиційну політику, спрямовану на виконання стратегічних завдань. Таким чином, інвестиційна політика виступає основою управління інвестиційної діяльності підприємства та інструментом її регулювання і стимулювання. Відповідно, інвестиційною політикою підприємства є система правил, заходів та інвестиційних процесів з проведення інвестиційної діяльності та обґрунтування і прийняття управлінських рішень з вибору пріоритетних напрямів проведення інвестиційної діяльності, способів і методів її досягнення через формування та використання інвестиційних ресурсів. Реалізація інвестиційної політики машинобудівного підприємства відбувається як система господарських і управлінських рішень, що визначають обсяг, структуру і напрям довгострокових

вкладень. Вона реалізується за допомогою комплексу заходів, що забезпечують вигідне вкладення капіталу, як власного, так і залученого чи запозиченого, в різних формах його прояву з метою забезпечення зростання фінансових результатів, зміцнення економічного потенціалу і підвищення фінансової стійкості підприємства.

При формуванні інвестиційної політики, а також обґрунтуванні і прийнятті управлінських рішень необхідно брати до уваги, що однією із основних причин недостатнього фінансування машинобудівних підприємств України є те, що існуючий механізм фінансування не враховує особливості їх сучасного фінансово-економічного стану.

Машинобудування характеризується тривалим операційним циклом, що відповідно формує циклічну потребу у фінансових ресурсах. Проте на сьогоднішній день машинобудівні підприємства обмежені в своїх можливостях одержання кредитів від банківських установ, зацікавлених в роботі із клієнтами, здатними за короткий період часу забезпечити оборот продукції та гарантоване повернення кредитів під високий процент. Ситуація взаємовідносин з банками також ускладнюється кризою, наслідки якої повною мірою відбилися на всіх вітчизняних промислових підприємствах.

Важливим моментом, на думку багатьох науковців, залишається вибір методів нарахування амортизації як основного джерела фінансування інвестиційної діяльності. При цьому необхідно враховувати, що держава надає підприємствам можливість використовувати прискорені методи нарахування амортизації, які надаватимуть, з однієї сторони, можливість підприємствам збільшити власні джерела інвестування, а з іншої – збільшити витрати, та зменшити податок на прибуток підприємства. Тому обґрунтована амортизаційна політика повинна виступати важливою складовою інвестиційної політики машинобудівного підприємства.

При цьому необхідно враховувати, що між термінами формування майна і структурою капіталу повинен бути взаємозв'язок:

1) золоте правило фінансування: термін формування майна повинен відповідати терміну формування капіталу;

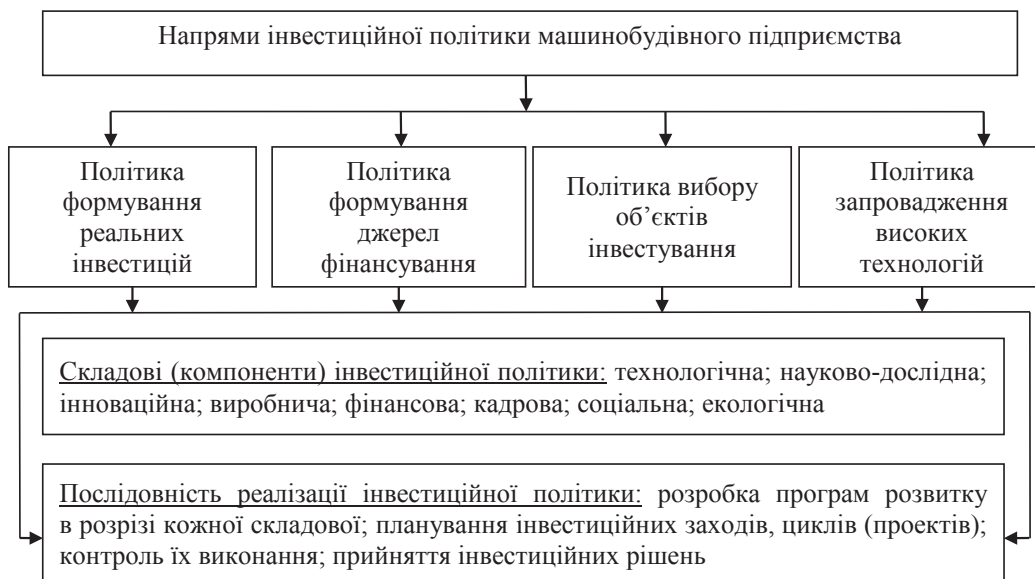

Рис. 2. Послідовність управління інвестиційною діяльністю підприємства

Джерело: побудовано автором за результатами дослідження

2) золоте правило балансу: довгострокові майнові цінності повинні бути утворені довгостроковим капіталом, а короткострокові майнові цінності – короткостроковим капіталом.

При виборі об'єктів інвестування, важливою умовою функціонування та подальшого розвитку машинобудівних підприємств Хмельниччини за умов кризових явищ є формування стратегічних активів, що також потребує детального обґрунтування в інвестиційній політиці машинобудівних підприємств. При цьому необхідно здійснити акцент на їх взаємозв'язку із новітніми технологіями, запровадження яких в усі сфери функціонування машинобудівних підприємств виступає незаперечною умовою їх подальшого розвитку, про що свідчить досвід багатьох цивілізованих країн світу. Так, наприклад, до високотехнологічних центрів із світовим значенням багатьох розвинених країн світу, які забезпечують власний та національний дохід, належать такі центри: центр нанотехнологій, біотехнологій, відновлювальних джерел енергії та цифрового друку (Нью-Мексико, США) [5]; центри дослідження з аеронавтики та космонавтики (Бангалор, Індія), Бангалор має назву «Кремнієвої Долини Індії» за рахунок наявності великої кількості інформаційних компаній; Лондонський фінансовий сектор Сіті (Східний Лондон, Великобританія); авіаційна і космічна галузь (Тулуза, Франція); технологічний парк, машинобудування для друкарської галузі (Гейдельберг, Німеччина) тощо.

Отже, високі технології здатні забезпечувати розвиток національної економіки країни, підвищувати її конкурентоспроможність та екологічну безпеку. Незаперечним доказом цього є Лондонський фінансовий сектор Сіті – це, як і Нью-Йорк, одна з фінансових столиць світу. Там знаходяться штаб-квартири багатьох банків і страхових установ. У Сіті розташовані Лондонська фондова біржа (акції та облигації), Lloyd's of London (страхування), Банк Англії, офіси більш ніж 500 банків. Фінансовий центр Сіті є визначним лідером по торгівлі єврооблігаціями, валютному обміну, ф'ючерсних контрактах і світовому страхуванню [6].

Таким чином, сучасне світове суспільство – прагне до високих стандартів розвитку, техногенне за своїм типом та спроможне розвиватись завдяки щоденним технічним новаціям, основою яких виступає поєднання знань, наукових досліджень та практичної реалізації. Техногенне світове товариство розробляє і впроваджує значну кількість технологій, різних за ступенем складності, для яких характерне економічне витрачання ресурсів та ефективне використання програмно-технічних комплексів.

Тому під високими технологіями слід розуміти комплекс технічних способів і прийомів, розроблених в науково-дослідній системі з метою запровадження в усі види діяльності людини для забезпечення ефективного, якісного та екологічного виробництва і споживання. В умовах сучасних досягнень науки і техніки до них належать: інформаційно-комунікаційні технології, нанотехнології, біотехнології, лазерні, космічні технології та інші [6].

Саме високі технології здатні задовольнити запити інноваційно-технологічного розвитку прогресивної економіки, до якої прагне вітчизняна машинобудівна галузь.

Для підвищення ефективності діяльності машинобудівних підприємств та їх інвестиційної діяльності важливою складовою інвестиційної політики має виступати розробка та обґрунтування напрямів наукових досліджень для вибору оптималь-

ного запровадження у всі сфери функціонування сучасного машинобудівного підприємства новітніх технологій, здатних забезпечити його конкурентоспроможність на зовнішніх ринках, дохідність та прибутковість. Зауважимо, що запровадження новітніх технологій – це складний процес, який вимагає глибокого наукового обґрунтування, розробки комплексних програм, пошуку потужних джерел фінансування. Із врахуванням традиційної схеми – відставання доходів від витрат на інвестиційні проекти – в даному випадку можна впевнено стверджувати, що часовий інтервал між витратами і доходами буде значно тривалішим, а в багатьох випадках очікуваними результатами інвестиційної діяльності можуть виступати нижчі суми прибутку, але значно більші соціальні та екологічні ефекти, в тому числі збалансовані інтереси власників, трудового колективу та інвесторів.

Перший тип інвестиційної діяльності характеризується єдиним власним джерелом фінансування – амортизаційними відрахуваннями, яких, як правило, недостатньо для розширеного відтворення виробничо-технічного потенціалу підприємства, у зв'язку із чим підприємства інвестують амортизаційні відрахування лише у виробництво продукції, і їх діяльність, в переважній більшості випадків супроводжується збитками.

Другий тип інвестиційної діяльності характеризується поєднанням таких власних джерел фінансування як амортизаційних відрахувань і прибутку. В цьому випадку у підприємств виникає можливість, окрім нарощування обсягів виробництва запроваджувати інноваційну продукцію та здійснювати розширене відтворення необоротних активів, оновлення технологій.

Третій тип інвестиційної діяльності визначається збільшенням видів власних джерел фінансування та їх ефективним використанням, в результаті чого підприємства отримують не лише економічні ефекти, але і соціальні й екологічні.

Четвертий тип інвестиційної діяльності передбачає можливість використання (за умов потреби), як власних, так і позикових джерел фінансування та характеризується здатністю машинобудівного підприємства до переходу на запровадження високих технологій у всі сфери функціонування підприємства.

Отже, уточнені нами основоположні підходи в системі управління інвестиційною діяльністю машинобудівних підприємств та формування їх інвестиційної політики базуються на аналізі особливостей інвестиційної діяльності машинобудівних підприємств. За результатами виділених нами положень слід зробити висновок, що в основі управління інвестиційною діяльністю підприємства на сьогоднішній день доцільною виступає технологічна складова, без якої неможливий розвиток машинобудівних підприємств, а також врахування інтересів не тільки інвестора, а й економічної системи, представленої органами управління машинобудівного підприємства, його колективом, і втіленої у вигляді його інвестиційної програми. Збалансування інтересів учасників інвестиційних процесів безпосередньо пов'язується із розподілом прибутку, який виступає втіленням ефективною основою та інвестиційної діяльності машинобудівних підприємств, а також інтересів їх учасників.

Важливою складовою управління інвестиційною діяльністю машинобудівного підприємства є формування інвестиційної політики, що має вирішальне значення для функціонування підприємства незалежно від розмірів та організаційно-

правової форми. Рівень розвитку інвестиційної політики підприємства залежить від особливостей інвестиційної політики держави і, відповідно, на її формування впливають ринкові механізми та державне регулювання, які визначають інвестиційну активність вітчизняного машинобудування. Позитивний вплив державного регулювання на інвестиційну діяльність підприємств вітчизняної промисловості проявляється в комплексі цілеспрямованих заходів щодо створення сприятливих умов для всіх суб'єктів господарювання з метою пожевлення інвестиційної діяльності, підйому економіки, підвищення ефективності виробництва і вирішення соціальних проблем.

Висновки і пропозиції. Таким чином, проведений аналіз інвестиційної активності підприємств свідчить про суттєві відтворювальні деформації інвестиційного процесу. Успішне здійснення

модернізації української економіки вимагає проведення послідовної системної державної політики, спрямованої на радикальне збільшення обсягу інвестицій та його спрямування насамперед на технологічне оновлення існуючих виробничих потужностей, створення нових виробництв. Тенденції розвитку управлінської діяльності визначають напрям поведінки підприємства в сфері наукових досліджень і розробок, спрямованої на формування потенціалу, достатнього для врахування зміни зовнішнього оточення й досягнення довгострокових цілей, а також ефективної реалізації стратегії інвестиційної діяльності підприємства. При цьому тенденція розвитку системи управління інвестиційною діяльністю повинна бути не тільки погоджена зі стратегією розвитку підприємства, але й в окремі періоди (наприклад, в умовах депресії й кризи) бути її першоосною.

Список використаних джерел:

1. Інвестиційний клімат в Україні [Електронний ресурс] / Аналітична записка Міністерства економіки України. Режим доступу: http://www.me.gov.ua/control/publish/article/main?art_id=125184&cat_id=96261.
2. Быстров О.Ф. Управление инвестиционной деятельностью: монография / О.Ф. Быстров, В.Я. Поздняков, В.М. Прудников; В.В. Перцов, С.В. Казаков. М.: ИНФРА. 2008. 358 с.
3. Бова Т.В. Державна політика створення сприятливих економічних умов до інвестування в інновації / Т.В. Бова // Інвестиції. 2010. № 9. С. 3–5.
4. Бондарчук І.В. Інвестиційна політика в Україні / І.В. Бондарчук. К.: Вид-во УАДУ, 2009. 24 с.
5. Ломачинська І.А. Механізм управління фінансами підприємств в умовах трансформації економіки: монографія / І.А. Ломачинська. Одеса: Астропринт, 2011. 280 с.
6. Бангалор. [Електронний ресурс] / Википедія. Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Бангалор>.
7. Сити Центр. [Електронний ресурс] / Википедія. Режим доступу: [https://uk.wikipedia.org/wiki/\(Сити_Лондон\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/(Сити_Лондон)).

Бушовская Л. Б.

Хмельницкий национальный университет

ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ПОЛИТИКИ МАШИНОСТРОИТЕЛЬНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Резюме

В статье охарактеризованы предпосылки инвестиционной деятельности машиностроительных предприятий в контексте осуществления самостоятельного выбора перспективных направлений инвестиционной деятельности и поиска активизации инвестиционных процессов. Исследовано особенности разработки инвестиционной политики машиностроительных предприятий. Проведен анализ инвестиционной активности, который свидетельствует о существенных воспроизводственных деформации инвестиционного процесса.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционная деятельность, рынок, инвестор, инвестиционная политика.

Bushovskaya L. B.

Khmelnytsky National University

FEATURES OF FORMING INVESTMENT POLICY OF MACHINE-BUILDING ENTERPRISES

Summary

In the article the preconditions of investment activity of machine-building enterprises are described in the context of realization of an independent choice of perspective directions of investment activity and search for activation of investment processes. The features of development of investment policy of machine-building enterprises are explored. An analysis of investment activity has been carried out, which shows significant reproductive deformations of the investment process.

Key words: investments, investment activity, market, investor, investment policy.